

Відгук офіційного опонента на дисертацію **ФЕДИНЧУК Ольги Богданівни** «**НАГРУДНІ ТА НАШИЙНІ ПРИКРАСИ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ: ІСТОРІЯ, ТИПОЛОГІЯ, ЕТНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**». Спеціальність 07.00.06.— на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. Основний зміст дисертації викладено на 171 стор., список використаної літератури — 219 позицій. Дослідження включає три додатки, оформлених окремою книгою: додаток А містить список ілюстрацій та ілюстрації, додаток Б – термінологічний словник, а додаток В – словник дослідників, майстрів і колекціонерів. Основний зміст роботи (текст) викладено на 171 сторінках.

Представлена до захисту дисертація Ольги Фединчук «**НАГРУДНІ ТА НАШИЙНІ ПРИКРАСИ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ: ІСТОРІЯ, ТИПОЛОГІЯ, ЕТНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**» вказує, що з практично незліченної кількості виробів народної творчості пошукувачка обрала унікальний зразок, котрий має єдину питому ознаку – красу та одночасно і органічний його зразок з духовністю свого творця. Зрозуміло, що створити велику кількість окремих речей і поєднати їх у виразну, навіть показову, цілість і цілісність, жити з нею постійно, як ознакою своєї людської присутності і життєдіяльності в природному середовищі і серед інших людей, міг тільки колективний геній – український народ. Ця очевидна істина відкривається при першому ж спогляданні прикрас. Та щоб очевидна істина перетворилася на неспростовну і стала знанням, її ще треба довести. Іншого шляху, як власне наукове дослідження, для цього не існує. Але такого дослідження досі не було, його належало здійснити: зібрати матеріал, самі речі, які по довгому побутуванні вже вийшли з ужитку і люди не зберігають їх так дбайливо, як колись, а найприкріше, вони зовсім зникають. Щоправда, окремі їх зразки представлені в музеях, але то крапля в морі. Збирання такого речового матеріалу – велика і копітка робота, потребує великих зусиль. Складність дослідження полягала у тому, що дисертантка обрала для вивчення прикраси мешканців Північної Буковини, а тут збиральницька робота помножувалася і ускладнювалася тим, що слід з однаковою увагою працювати серед іноетнічних груп населення, які з багатьох історичних причин у різні часи рясно оселилися на цих прикордонних українських землях.

Власне, це і є великим позитивом представленої до захисту роботи, у якій досліджено особливості наших і нагрудних прикрас не лише українців, але й молдован, румунів, ромів, євреїв, поляків, німців. З цієї причини значно зростає актуальність дисертаційного дослідження в умовах сьогодення, коли в Україні розбудовуються державні інститути і твориться політична нація тому необхідно більше уваги приділяти вивченню мистецтва національних меншин, як невід'ємної складової української культури. Бо в цьому наша сила і багатство.

Ольга Фединчук представила до захисту оригінальне, самостійне завершене комплексне дослідження нагрудних і наших прикрас мешканців Північної Буковини як багатозначну складову традиційного українського строю, здійснене на ґрунтовній джерельній базі з великим відсотком власних польових матеріалів (2013-2018 р-ки.), музейних зразків з обласних та районних музеїв, музеїв при школах, а також румунських музеїв, приватних колекцій, вказує до кожного музейного артефакту інвентарний номер, що підтверджує достовірність основних результатів

дисертації. **Наукова достовірність і обґрунтованість актуальності** дисертаційної роботи власне і базується на науково-теоретичному аналізі різноаспектного масиву матеріалів, значна частина яких уперше вводиться до наукового обігу. Дуже важливо, що дисертантка це продемонструвала на таблицях. Цінними для теорії і практики мистецтвознавчих досліджень становлять нові артефакти отримані з приватних колекцій М. Салагори, І. Снігура, Д. Стасюк, Ф. Чев'юка, Н. Шевченко, М. Шкрібляка, а також укладений глосарій термінів, який побутував серед багатоетнічного складу мешканців Північної Буковини.

У **Вступі** всі обов'язкові структурні одиниці дисертації відповідають вимогам ДАК. Дисертантка обґрунтувала актуальність дисертації, правильно визначила об'єкт і предмет дослідження, чітко сформулювала мету і завдання, наукову новизну, практичне значення дослідження.

У першому розділі **«Історіографія, джерела, методика та термінологія дослідження»**, який містить два підрозділи, дисертантка опрацювала значний корпус літератури та охарактеризувала доробок своїх попередників. Аналіз історіографії засвідчив лише принагідні згадки про прикраси в працях дослідників суміжних гуманітарних наук, зокрема, етнографів, літераторів. Наявні прогалини літературних матеріалів дисертантка заповнила власними спостереженнями, завдяки яким було досягнуто розв'язання поставлених завдань.

У другому розділі **«Прикраси як мистецьке явище, його витоки й особливості побутування на Буковині»** дисертантка розглянула основні тенденції розвитку прикрас в історичному контексті. Власне, до історичного контексту в опонента виникли деякі застереження.

Зосередившись на XIX–початку XXI століть як визначено в темі дисертації, пошукувача висвітлює історичне тло розвитку нашійних і нагрудних прикрас, в якому і слід шукати причин їх появи. Проте, досить часто дослідниця вживає не надто точні назви історичних періодів. Зокрема, підкреслює, що прикраси з'явилися у «давнині», «від первісності до незалежної України встановлено три етапи розвитку», чи навіть «споконовіку». Тим більш, що цим займаються спеціальні науки (історія, археологія), які постачали нам величезну кількість добутого із «земельного архіву» неспростовного і яскравого матеріалу, який доносить до нас безцінну найпереконливішу інформацію, яка є артефактом для мистецтвознавчої науки. Хоч у роботі згадані Антська держава (IV–VII ст., поселення Кодин), черняхівська культура (II–V ст. н.е.), Старокиївська держава, Молдавське князівство (кін. XIV – XVIII ст.), Габсбурська монархія (кін. XVIII – поч. XX ст.), румунський та радянський періоди, доба незалежної України. На території Північної Буковини відкриті цілі археологічні культури – зарубинецька і трипільська, які залишили автохтони цієї землі – дуліби і білі хорвати, які згодом входили в склад Київської Русі, Держави Данила, Галицько-Волинського князівства, держави Богдана Хмельницького і нарешті нашої держави. Про названі тут історичні факти бажано було би згадати, щоб наповнити конкретним, справді великим змістом узагальнене слово, «споконовіку».

Слід одначе спеціально підкреслити, що висвітлення предмета дослідження пошукувача здійснила детально, на багатому і конкретному матеріалі, який

ретельно систематизувала та проаналізувала за критеріями естетики та мистецтвознавчої науки.

У цьому розділі дисертантка вказує на помітні зміни нагрудних і нашійних прикрас населення Буковини, що відбувалися у різні історичні періоди в типології, технологіях, художньо-стилістичних рішеннях. Вона з'ясовує, що до утворення Київської Русі поширеними були дві підгрупи нашійних і нагрудних прикрас – застібки та намиста, орнаментовані геометричними фігурами.

Достатню увагу Ольга Фединчук приділила прикрасам населення Північної Буковини періоду Старокиївської держави – застібкам, намисту. В наступні періоди прикраси активно розвивалися, з'являлися нові їх види й підвиди, збагатилося їх художнє виконання і оздоблення самих прикрас – орнамент, на який дисертантка звертає особливу увагу. Орнамент стає складнішим, збагачується новими геометричними мотивами, серед яких особливо поширюються кривульки, меандри, спіралі, виті шнури.

Дисертантка наводить факти розвитку золотарства і створення коштовних прикрас із золота і перлів у час існування Молдавського князівства (кін. XIV–XVIII ст.). Доводить, що намиста, застібки, хрести продовжили свою еволюцію, а шийна гривна вийшла з ужитку. Дисертантка визначила появу нового типу намиста – «згарда», а з монет – «салба». Вказала на особливості побутування прикрас у гірських районах, передгір'ї, рівнинних районах.

У період незалежної України збереглися бісерні прикраси, намиста, виникли типологічні підгрупи – застібки, хрести. Дослідниця встановила, що традиції виготовлення металевих оздоб в наш час згасають, а саме згарди і салби, застібки – квадратні, круглі, прямокутні, ромбоподібні, хрестики – прямі, розетковидні, трапецієвидні. Натомість прикраси з бісеру майстри відновлюють і розвивають.

У третьому розділі **«Художні особливості нашійних та нагрудних прикрас Північної Буковини»** здійснено класифікацію та типологію буковинських прикрас. Дисертантка встановлює «що прикраси – рід, нашійні та нагрудні – типологічні групи, які мають вісім типологічних підгруп й 36 типів». У цьому розділі дуже важливими є розроблені дисертанткою таблиці: «Типологія буковинських нашійних та нагрудних прикрас від первісності до нинішнього часу незалежної України», «Гене́за нашійних і нагрудних прикрас Буковини».

Дисертантка вперше розробила типологію буковинських намист, нагрудників, краваток. Уточнила типологію прикрас.

Вперше здійснено цілісний аналіз художніх особливостей нашійних і нагрудних прикрас етнічних груп Північної Буковини кінця XIX – початку XX ст. вперше зроблено порівняльний аналіз українських і румунських бісерних прикрас. Дисертантка наголосила на тому, що намисто – типова оздоба українців, румунів, євреїв, німців, поляків, вірмен, угорців, росіян (липован), ромів. Поширеними були натільні хрести, які носили всі християни, а нагрудні хрести здебільшого входили у комплекс чоловічих оздоб у гірських районах. Дисертантка вказала на культурні взаємовпливи, які позначилися на прикрасах євреїв, румунів, кримських татар.

Ольга Фединчук встановила, що кожна частина Буковини кінця XIX – початку XX ст. (Буковинська Гуцульщина, передгір'я, рівнинні райони) мала свої

особливості накладання і ношення нашійних і нагрудних прикрас. Ретельно досліддила, які прикраси були характерними для мешканців кожного етнографічного регіону.

Важливо, що дисертантка розглянула роботи майстрів, які презентуються на виставках НСХУ і НСМНМУ України, підкреслила високу майстерність виробів. Вона засвідчує, що утворився своєрідний комплекс оздоб, який гідно доповнює чоловіче та жіноче вбрання Північної Буковини у контексті мистецтва всієї України та продовжує розвивати давні народні традиції.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Ольга Фединчук оприлюднила у десяти статтях, з яких шість опубліковано у фахових збірниках наукових праць, затверджених МОН України та введені в наукометричну базу.

Дисертація Ольги Фединчук написана на достатньому теоретичному рівні з високим рівнем новизни. Велика кількість музейних артефактів, та здобутих у умовах польових обстежень матеріалів, дають можливість опоненту дійти позитивного висновку щодо всієї проведеної пошукувачкою наукової роботи.

Автореферат відповідає змісту дисертації.

Вважаю, що матеріали дисертації з доповненнями і врахуванням зауважень потрібно опублікувати. Це перше узагальнене дослідження українських нашійних і нагрудних прикрас мешканців Північної Буковини, яке спонукатиме до поглибленого вивчення народної творчості кожного етнографічного регіону. Дослідження необхідне для студентів і викладачів кафедр українознавства, кафедр історії і теорії мистецтва, дизайну вбрання.

Дозволю собі висловити ще кілька зауважень і побажань.

Бажано було би чіткіше визначити територіальні межі регіону. Пошукувачка користується історичною назвою Північна Буковина, яка сьогодні повністю співвідноситься з Чернівецькою областю і належить Україні в межах її державних кордонів. Дисертантка конкретно так цього і не висловила.

Не коректно розглядати «Прикраси Північної Буковини», як пише дисертантка, бо прикраси носили мешканці або населення, чи народ, а не територія.

Часто в роботі трапляється написання «на Україні», хоч вже давно пишемо і говоримо, «в Україні».

На мою думку помилковим є «висловлена гіпотеза», що оздоблення манишки українці перейняли від євреїв. А як же широко відомі срібні чоловічки з Мартинівського скарбу, твердо датовані 6-7 ст., на яких чітко бачимо гравійований орнамент з геометричними мотивами, який у вишивці манишок на чоловічих сорочок дожив до нашого часу. «Срібні чоловічки» включені майже у всі дослідження українського вбрання, посвідчуючи його сформовану давність.

Можна ще робити деякі зауваження, зокрема, мовно-стилістичного характеру, але вони скоріше описки, які не спотворюють змісту, а лише вказують, що текстовий матеріал, перед тим, як віддавати до друку у видавництво, варто вдосконалити.

Вказані зауваження і побажання не применшують проведеної пошукувачкою надзвичайно великої дослідницької роботи. Дисертація Ольги Фединчук «**НАГРУДНІ ТА НАШІЙНІ ПРИКРАСИ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ: ІСТОРІЯ, ТИПОЛОГІЯ, ЕТНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**», виконана на належному професійному рівні,

відповідає за змістом і формою вимогам ДАК України про порядок присудження наукових ступенів, а також профілю спеціальності 17.00.06 декоративне і прикладне мистецтво, а дисертантка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства.

Офіційний опонент:

Доктор мистецтвознавства, професор,
Академік Національної академії наук України,
Завідувач кафедри історії і теорії мистецтва
Львівської Національної академії мистецтв
Галина Григорівна Стельмашук

ЛНАМ	
Підпис завіряю	<i>Стельмашук Г.Г.</i>
Начальник ВК	<i>Г.Г. Стельмашук</i>
<i>23</i>	<i>09 2019</i>

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стуса	
Вж. ПДОР №	<i>03-0215/303</i>
<i>26</i>	<i>09 19</i>